

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 12 hallituksen esityksen johdosta laiksi opintotukilain 10 §:n muuttamisesta.

Eduskunta on päätöspöytäkirjan ottein 21 päivästä lokakuuta 1980 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 159. Valiokunta on samassa yhteydessä käsitellyt sen valmisteltaviksi 22 päivänä toukokuuta 1979 lähetetyt ed. Hirvelän ym. lakialoitteen n:o 226 (1979 vp.) opintotukilain ja laiksi valtion opintotukikeskuksesta, ed. Mattssonin ym. lakialoitteen n:o 232 (1979 vp.) opintorahalaiksi ja ed. Ronkaisen ym. lakialoitteen n:o 238 (1979 vp.) laiksi opintotukilain muuttamisesta, 29 päivänä helmikuuta 1980 lähetetyt ed. Korhosen ym. lakialoitteen n:o 108 laiksi opintotukilain 10 §:n muuttamisesta, ed. Lahti-Nuuttilan ym. lakialoitteen n:o 111 laiksi opintotukilain 2 §:n ja kansanopistojen valtionavusta annetun lain 4 §:n muuttamisesta, ed. Leppäsen ym. lakialoitteen n:o 112 laiksi opintotukilain 6 §:n muuttamisesta, ed. Nieminen-Mäkysen ym. lakialoitteen n:o 113 laiksi opintotukilain 10 §:n muuttamisesta, ed. Toivaiasen ym. lakialoitteen n:o 114 laiksi opintotukilain 10 §:n muuttamisesta, ed. P. Vennamon ym. lakialoitteen n:o 115 laiksi opintotukilain 7 §:n muuttamisesta ja ed. P. Vennamon ym. lakialoitteen n:o 116 laiksi opintotukilain 10 §:n muuttamisesta sekä 23 päivänä syyskuuta 1980 lähetetyn ed. Häikiön lakialoitteen n:o 450 (1979 vp.) laiksi opintotukilain muuttamisesta. Edelleen valiokunta on samassa yhteydessä käsitellyt sen valmisteltaviksi 12 päivänä kesäkuuta 1979 lähetetyt ed. Kanervan toivomusaloitteen n:o 880 (1979 vp.) opintotuen kehittämislain aikaansaamisesta, ed. Starastin ym. toivomusaloitteen n:o 960 (1979 vp.) keskiasteen opiskelijoiden opintotuen kehittämisestä ja ed. Ursinin ym. toivomusaloitteen n:o 988 (1979 vp.) opintotukijärjestelmän kehittämisestä sekä 25 päivänä maaliskuuta 1980 lähetetyn ed. Nieminen-Mäkysen ym. toivomusaloitteen n:o 481 opintotuen kehittä-

misohjelman laatimisesta opiskelijoiden minimitoimeentulojärjestelmän luomiseksi.

Valiokunnassa ovat asiantuntijoina olleet kuultavina toimistopäällikkö Lauri Lehtonen opetusministeriöstä, vanhempi budjettisihteeri Heikki Seppälä valtiovarainministeriöstä, vt. johtaja Leena Koskinen valtion opintotukikeskuksesta ja sosiaalipoliittinen sihteeri Irja Ansa-lehto-Salmi Suomen ylioppilaskuntien liitto ry:stä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan opintorahan perusosan korottamista kaikilla koulutusteilla ja perheellisille opiskelijoille nykyisin opintolainan muodossa annettavan lapsikorotuksen myöntämistä osittain opintorahana. Lisäksi ehdotetaan, että opintorahan perusosan korotuksista päätettäisiin vastaisuudessa yksinomaan tulo- ja menoarviossa, jolloin opintotukilakia ei tarvitsisi vuosittain muuttaa. Laki on tarkoitus saattaa voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1981.

Käsiteltyjen lakialoitteiden mukaiset lakiehdotukset sisältävät hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen mukaisten säännösehdo- tusten ja niihin läheisesti liittyvien muiden säännösehdo- tusten osalta hallituksen esityksestä poikkeavia muutosehdotuksia. Toivomusaloitteessa n:o 880 (1979 vp.) ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin opintotuen kehittämislain aikaansaamiseksi siten, että opintorahan suuruutta nostettaisiin vuosittain ja lainan suhteellista osuutta vastaavasti vähennettäisiin. Toivomusaloitteessa n:o 960 (1979 vp.) ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi pikaisesti toimenpiteisiin, joilla keskiasteen opiskelijoiden opintotuen riittävyys taataan ja velkaantumisen estetään siirtymällä lainapainotteisesta opintotuesta opintotukeen, joka koostuu opintorahasta ja maksuttomista opintososiaalisista palveluista. Toivomusaloitteessa n:o 988 (1979 vp.) ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi

toivomus, että hallitus ryhtyisi kiireellisiin toimenpiteisiin opintotukijärjestelmän kehittämiseksi. Toivomusaloitteessa n:o 481 ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin opintotuen kehittämisohjelman laatimiseksi siten, että tässä ohjelmassa määrättäisiin aikataulu ja toimenpiteet opiskelijoiden minimitoimeentulojärjestelmän luomiseksi.

Valiokunta pitää tärkeänä, että yleisen kustannustason kohotessa myös opintotukea lisätään, ja sen vuoksi puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä. Valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena myös sitä muutosehdotusta, ettei opintorahan perusosan korottaminen enää tämän jälkeen edellytä opintotukilain muuttamista. Kuitenkin juuri tämän vuoksi valiokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota lakiehdotuksen yksityiskohtiin, varsinkin eri koulutusasteilla myönnettävien opintorahan perusosien keskinäiseen suhteeseen.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan opintorahan perusosan määrää ehdotetaan korotettavaksi lukiossa 500 markasta 550 markkaan. Vuoden 1980 tulo- ja menoarvion perusteella lukion opintorahan perusosa on opintovuodeksi 1980—1981 vahvistettu 500 markaksi. Kuitenkin voimassa olevan lain (23/1980) mukaan opintorahan perusosana myönnetään kerrallaan enintään yhdeksi opintovuodeksi lukiossa tai lukioasteella tulo- ja menoarvion rajoissa enintään 600 markkaa. Voimassa olevaan lakiin verrattuna hallituksen esitys siis merkitsee opintorahan perusosan alentamista eikä korottamista.

Valiokunta on kuitenkin edellisellä kerralla käsitellessään ehdotusta opintotukilain muuttamisesta lausunut mietinnössään n:o 9 (1979 vp.) seuraavaa: ”Hyväksyessään lakiehdotuksen valiokunta samalla edellyttää, että opintorahajärjestelmä saatetaan lukiossa ja lukioasteella lainsäädännöllisesti samaan asemaan muun koulutuksen kanssa ja että myös opintorahan määrä lukiossa korotetaan vastaamaan muussa keskiasteen koulutuksessa suoritettavaa opintorahaa.” Eduskunta on hyväksynyt mietinnön siihen sisältyvine lausumineen. Lausuma on saatettu hallituksen tietoon ja valtioneuvostolle on annettu tehtäväksi ryhtyä lausumasta aiheutuviin toimenpiteisiin.

Valiokunta toteaa, ettei eduskunnan lausumaa ole nyt puheena olevassa esityksessä otettu huomioon.

Eräs osoitus opiskelijoiden tilanteen vaikeutumisesta on opintovelkaisten määrän suuri kasvaminen. Kun otetaan huomioon koulutettujen henkilöiden lisääntyvä työttömyys, on kyseessä erittäin suuri yhteiskunnallinen ongelma. Tämän vuoksi valiokunta viittaa jälleen edellä mainittuun mietintöönsä n:o 9 (1979 vp.), jossa on edellytetty, että hallitus selvittää opintotukijärjestelmän erilaiset kehittämismahdollisuudet ja ryhtyy toimenpiteisiin opintotukijärjestelmän kehittämistä koskevan tavoiteohjelman aikaansaamiseksi. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että hallitus todella ryhtyy pikaisesti eduskunnan edellyttämään selvitystyöhön.

Valiokunta katsoo edelleenkin, että opintorahan määrä on lukiossa epäsuhteessa muilla koulutusaloilla myönnettävien opintorahojen perusosien kanssa. Esityksen mukaan lukiossa opintoraha on karkeasti arvioiden kolmannes ammatillisen koulutuksen opintorahasta. Kuitenkin vuonna 1972, jolloin opintotukilaki säädettiin, sekä lukiossa että ammatillisessa koulutuksessa opintorahan perusosat olivat yhtä suuria eli 500 markkaa.

Hallituksen esitykseen ei sisälly eikä myöskään valiokunnalle ole esitetty perusteita, miksi opintorahan perusosa olisi korotettava ammatillisessa koulutuksessa suuremmaksi kuin kansanopistoissa; vaikka ne vuosi sitten säädettiin yhtä suuriksi.

Valtion vuoden 1981 tulo- ja menoarvioesitykseen on ehdotettu yhteensä 299 750 000 markan arviomääräraha lukiossa, kansanopistoissa, ammatillisissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa opiskelevien opintorahan, opintorahan asumislisän sekä opintorahan huoltajanlisän suorittamista varten. Valiokunta katsoo, että kokonaismäärärahan rajoissa voidaan eri koulutusaloilla myönnettävien opintorahojen perusosien keskinäistä suhdetta muuttaa siten, että se on lukiossa 800 markkaa, kansanopistoissa 1 400 markkaa ja ammatillisessa koulutuksessa 1 400 markkaa sekä korkeakouluissa esityksessä ehdotettu 1 000 markkaa.

Koska valiokunta ehdottaa alussa mainituissa lakialoiteissa n:ot 226, 232, 238 ja 450 (1979 vp.), lakialoiteissa n:ot 108, 111, 112, 113, 114, 115 ja 116 sekä toivomusaloitteissa n:ot 880, 960 ja 988 (1979 vp.) ja n:o 481 tarkoitettua lainsäädännön muutosten toteuttamista hallituksen esityksen pohjalta, olisi mainitut aloitteet tässä yhteydessä hylättävä.

Edellä olevaan viitaten valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

opintotukilain 10 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 14 päivänä tammikuuta 1972 annetun opintotukilain 10 §, sellaisena kuin se on muutettuna 17 päivänä kesäkuuta 1977 ja 11 päivänä tammikuuta 1980 annetuilla laeilla (485/77 ja 23/80), näin kuuluvaksi:

10 §.

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Opintorahan perusosan enimmäismäärät vahvistetaan vuosittain tulo- ja menoarviossa vähintään seuraavan suuruisiksi:

- 1) lukiossa tai lukioasteella 800 markaksi;
- 2) kansanopistojen yleissivistävillä opintolinjoilla 1 400 markaksi;

3) ammatillisessa koulutuksessa, jollei 4 kohdasta muuta johdu, 1 400 markaksi;

(4 ja 5 kohta kuten hallituksen esityksessä.)

(3—5 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Voimaantulosäännös.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

Lisäksi valiokunta ehdottaa,

Vielä valiokunta ehdottaa,

että lakialoitteisiin n:ot 226, 232, 238 ja 450 (kaikki 1979 vp.) sekä lakialoitteisiin n:ot 108, 111, 112, 113, 114, 115 ja 116 sisältyvät lakiehdotukset hylättäisiin.

että toivomusaloitteet n:ot 880, 960 ja 988 (kaikki 1979 vp.) sekä n:o 481 hylättäisiin.

Helsingissä 25 päivänä marraskuuta 1980.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Ekorre, varapuheenjohtaja Karhuvaara, jäsenet Aaltonen, Ala-Kapee, Astala, Holvitie, Itälä (osittain),

Lahti-Nuutila, Louvo, Norrback, Pekkarinen, Ronkainen, Salo, Saukkonen, Toiviainen ja Väänänen sekä varajäsen Anna-Liisa Jokinen.

Vastalause.

Maamme opintotukijärjestelmän suurimpana epäkohtana on pidettävä opiskelijoiden tavaton velkaantuminen, koska suoran opintotuen

osuus on ollut liian vähäinen siitä saakka, kun järjestelmä tuli voimaan. Opintotuen markkamäärät ovat viimeisten vuosien aikana nousseet

jonkin verran. Nousu ei kuitenkaan ole vastannut opiskelukustannusten nopeata kohoamista.

Yhdyn pitkälle moniin sivistysvaliokunnan mietinnössä käsiteltyihin asioihin. En kuitenkaan voi hyväksyä ehdotetun opintorahan perusosan alhaista tasoa enkä sitä, että perusosa on erilainen eri koulutusasteilla ja oppilaitosryhmissä. Suomen ylioppilaskuntien liitto on esittänyt, vedoten opintotuen kehittämistoimikunnan laskelmiin, että opintotuen kuukausittaiseksi enimmäismääräksi tulisi jo vuonna 1980 saada 1 500 markkaa. Esitystä on pidettävä kohtuullisena. Edelleen on syytä korostaa

opiskelijoiden tasavertaisuutta opintorahan suhteen. Muussa tapauksessa tullaan epäoikeudenmukaiseen tilanteeseen, jossa eräät koulutuksen osat tulevat varakkaiden etuoikeudeksi ja toiset osat jäävät vähävaraisimmille. Jos halutaan suosia joillekin aloille suuntautuvaa koulutusta, sitä ei pidä tehdä taloudellisin pakottein.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

opintotukilain 10 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 14 päivänä tammikuuta 1972 annetun opintotukilain 10 §, sellaisena kuin se on muutettuna 17 päivänä kesäkuuta 1977 ja 11 päivänä tammikuuta 1980 annetuilla laeilla (485/77 ja 23/80), näin kuuluvaksi:

10 §.

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

Opintorahan perusosan enimmäismäärät vahvistetaan vuosittain tulo- ja menoarviossa vähintään seuraavan suuruisiksi:

- 1) lukiossa tai lukioasteella 1 500 markaksi;
- 2) kansanopistojen yleissivistävillä opintolinjoilla 1 500 markaksi;
- 3) ammatillisessa koulutuksessa, jollei 4 kohdasta muuta johdu, 1 500 markaksi;

4) yliopistoissa ja muissa korkeakouluissa sekä asetuksella erikseen säädetyissä oppilaitoksissa 1 500 markaksi;

(5 kohta kuten valiokunnan mietinnössä.)

(3—5 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

Voimaantulosäännös.

(Kuten valiokunnan mietinnössä.)

Helsingissä 25 päivänä marraskuuta 1980.

Seppo Toivainen